

Міністерство культури та інформаційної політики
України
Національна бібліотека України для дітей

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КОРИСТУВАЧІВ у спеціалізованих бібліотеках України для дітей

Підсумки моніторингового дослідження.
Бюлетень соціологічної служби. Вип. 41

Міністерство культури та інформаційної політики України
Національна бібліотека України для дітей

Формування та розвиток медіакомпетентностей користувачів у спеціалізованих бібліотеках України для дітей

Підсумки моніторингового дослідження.
Бюлетень соціологічної служби. Вип. 41

УДК 027.625(477):001

Ф 79

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко.
Укладачі: Є. Ю. Лідерман, О. Б. Петренко.
Літературний редактор В.В. Зеленська.

Формування та розвиток медіакомпетентностей користувачів у спеціалізованих бібліотеках України для дітей : підсумки моніторингового дослідж. : бюл. соціол. служби. Вип. 41 / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Є. Ю. Лідерман, О. Б. Петренко ; ред. В. В. Зеленська. — Київ : НБУ для дітей, 2023. — 28 с.

У даному виданні оприлюднено результати моніторингового дослідження з визначення рівня медійної та інформаційної грамотності користувачів-дітей та ролі спеціалізованої бібліотеки для дітей у формуванні їхніх компетентностей із медіаграмотності.

© Національна бібліотека України для дітей, 2024

I. АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМАТИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Медіаграмотність на сьогодні визнана однією з ключових навичок XXI століття і потрібна всім і кожному, і в першу чергу дітям. В Україні це питання постало особливо гостро, оскільки в умовах війни російської федерації проти нашої держави українці, в тому числі і діти, щодня стикаються з дезінформацією, інформаційними атаками, фейками. Тож у сьогоdnішньому океані інформації дитині потрібен компас, який допоможе орієнтуватися. Таким компасом є знання і навички з медіаграмотності.

Навички використання медіа не можуть розвиватися власними силами, без цільового навчання. Це зумовлює необхідність систематичного формування медіаінформаційної грамотності. Медійна та інформаційна грамотність, за концепцією ЮНЕСКО, об'єднує три взаємопов'язані комплекси компетенцій:

- інформаційну грамотність – вміння знаходити, аналізувати, використовувати інформацію;
- медіаграмотність – вміння отримувати доступ до медіа, а також створювати контент для самовираження та спілкування;
- технологічну/цифрову грамотність – передбачає вміння користуватися сучасними інформаційними технологіями та програмним забезпеченням з урахуванням усіх можливостей. Навчання медіаінформаційної грамотності дітей – право, закріплене в Конвенції ООН з прав дитини. У світі практикують різні способи поширення навичок медіаграмотності серед аудиторій з урахуванням їхніх вікових особливостей.

Україна також активно розвиває медіаграмотність як серед дорослого, так і дитячого населення. Це відбувається завдяки синергії зусиль держави, громадських організацій, міжнародних партнерів, експертних і наукових кіл, передбачених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 167-р «Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації» та Указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки».

Навчання базових навичок медіаграмотності є частиною компетентностей, закладених у концепцію Нової української школи. Сьогодні у державних закладах шкільної освіти медіаграмотність вивчається як предмет варіативної складової («Основи медіаграмотності», «Медіаосвіта» та ін.). В умовах війни українське суспільство потребує більш широкого вироблення навичок формування медійної та інформаційної грамотності. Навички цифрової грамотності просуває і активно поширює портал Міністерства цифрової трансформації України через застосунок «Дія. Цифрова освіта». На підвищення рівня критичного мислення спрямований Національний проєкт із медіаграмотності «Фільтр» Міністерства культури та інформаційної політики України, який надає можливості

щодо підвищення рівня медіаграмотності серед всіх вікових груп населення. На розвиток медіаграмотності спрямовані різноманітні освітні та просвітницькі ініціативи громадських та міжнародних організацій: Академія української преси, «Детектор медіа», «Інтерньюз-Україна», Фондація «Суспільність», платформи онлайн-освіти EdEra та Prometheus тощо.

Спеціалізовані бібліотеки для дітей є тими установами, що мають усі можливості для того, щоб долучитися до формування медіаграмотного споживача. Адже місія сучасної бібліотеки – допомагати своїм користувачам вчитися компетентно споживати будь-які повідомлення у масмедіа та вміти створювати свій власний медіапродукт. Виклики сьогодення вкотре показали необхідність напрацювання єдиного вектора консолідації громадянського суспільства в протидії зовнішній інформаційній агресії, всебічно підготувати дітей і молодь до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формувати у них медіаінформаційну грамотність і медіакультуру відповідно до їхніх вікових індивідуальних та інших особливостей. З огляду на це, Національна бібліотека України для дітей у 2023 році провела моніторингове дослідження «Формування та розвиток компетентностей медіаграмотності користувачів у бібліотеках України для дітей».

II. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою даного дослідження було вивчення ролі бібліотеки і книги у формуванні медійної та інформаційної грамотності користувачів-дітей бібліотек для дітей. Відповідно до завдань дослідження було вивчено:

- вплив дитячих бібліотек на формування і розвиток медійної та інформаційної грамотності користувачів-дітей;
- сформованість критичного мислення у користувачів дітей в умовах війни;
- інформаційно-ресурсна база бібліотек для дітей із медіаграмотності користувачів;
- ступінь активності користувачів (участь у масових заходах бібліотеки, у гуртках та клубах із медіаграмотності);
- практики роботи бібліотек для дітей із медіаосвіти користувачів;
- проблеми бібліотек для дітей під час роботи щодо формування та розширення знань із медіаграмотності користувачів-дітей.

Об'єктом дослідження виступили обласні, районні, міські, селищні, сільські бібліотеки для дітей та користувачі-діти.

Предмет – медійна та інформаційна грамотність користувачів-дітей.

Співорганізаторами моніторингового дослідження стали 18 обласних бібліотек для дітей Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Рівненської, Сумської, Тернопільської,

Херсонської, Хмельницької, Черкаської, Чернівецької, Чернігівської областей та Вінницька обласна бібліотека для юнацтва, Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека імені І.П. Котляревського.

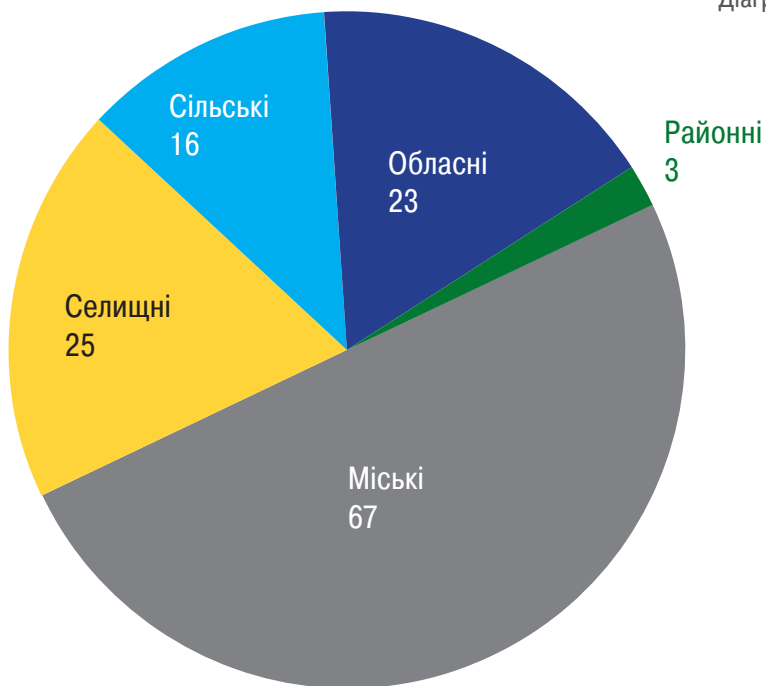
Основним методом дослідження було онлайн-анкетування респондентів базових бібліотек для дітей: бібліотекарів-експертів та користувачів, що проводилося у квітні-травні 2023 року. Опитування відбулося шляхом самозаповнення онлайн-анкет («Анкета бібліотекаря», «Анкети користувача») у Google-формі.

III. АНАЛІТИЧНИЙ ВИКЛАД РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Базами дослідження стали 134 бібліотеки для дітей, із них обласних бібліотек для дітей – 22, районних бібліотек для дітей – 3, міських бібліотек для дітей – 67, селищних – 25, сільських бібліотек – 16 та Вінницька обласна бібліотека для юнацтва (див. діаграму 1).

Бібліотеки-бази дослідження

Діаграма 1

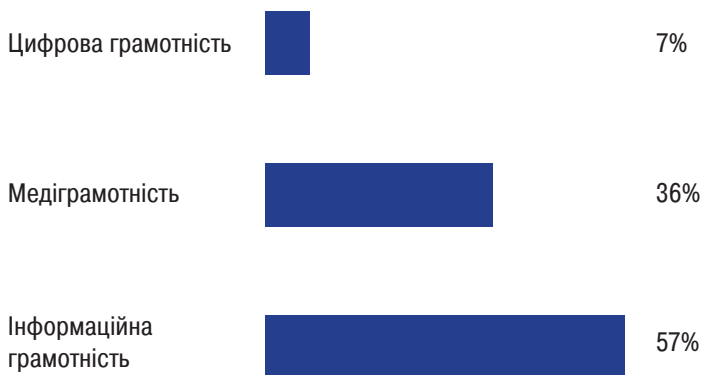
Надійність та достовірність результатів дослідження забезпечувалася достатньою репрезентативністю вибірки, кількісним і якісним аналізом значного обсягу емпіричного матеріалу. Онлайн-анкети заповнило 1183 респондентів: 134 – бібліотекарі-експерти, 1049 – респонденти-користувачі.

Сучасні діти досить вільно орієнтуються в інформаційному просторі. Тому завдання бібліотечних працівників («Концепція впровадження медіаосвіти в Україні»¹ відносить їх до медіапедагогів) розвивати критичне мислення дитини, його уміння аналізувати та відбирати важливу інформацію, структурувати, узагальнювати, використовувати й осмислено створювати для інформаційного середовища власні медіатексти, формувати медіакультуру користувачів-дітей.

Досвід роботи бібліотек для дітей показує, що вони не тільки забезпечують юним користувачам оперативний доступ до інформаційних ресурсів, а одночасно є центрами виховання культури медіаспоживання. Як уже зазначалося вище, складовою медіакультури є цифрова грамотність, інформаційна грамотність, медіаграмотність. Під час аналізу відповідей бібліотекарів-експертів на запитання «За якими напрямками здійснюється медіаосвітня робота Вашої бібліотеки?» було отримано 145 відповідей, які розподілилися так: інформаційна грамотність – 83; медіаграмотність – 52; цифрова грамотність – 10 (див. діаграму 2):

Напрямки медіаосвітньої роботи у бібліотеках для дітей

Діаграма 2

¹ Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонові, М. М. Слюсаревського ; НАН України. Київ, 2016. 16 с. URL: <http://mediaosvita.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/концепція-медіаосвіти.pdf>

Просуваючи медіаосвіту серед користувачів-дітей, бібліотекарі основний акцент роблять на формуванні та розвитку інформаційної грамотності (57%). На другому місці – розвиток навичок та вмінь отримувати доступ до медіа, оцінювати, використовувати та створювати індивідуальний контент для самовираження та спілкування (36%). Напрямок діяльності з розвитку цифрової грамотності є найменш упровадженим, оскільки потребує відповідних технічних засобів та цифрових ресурсів (7%).

В основу медіаосвітньої діяльності бібліотек для дітей покладено формування медіакультури особистості дитини в середовищі значущих для неї спільнот (малих груп, гуртків, клубів) відповідно до її вікового та психологічного розвитку. За даними дослідження в базових бібліотеках для дітей діють 23 гуртки та об'єднання з медіаграмотності, участь у яких беруть 1107 осіб. Звичайно такі об'єднання функціонують не в усіх бібліотеках, бо потребують і відповідного простору, і технічних засобів, а основне – кадрового забезпечення.

Про найбільшу кількість таких функціонуючих об'єднань повідомили бібліотекарі Львівської (проект «П'ята стихія», інтернет-центр «ФЛЕШКА»), інтернет-центр «Павутинка», всеукраїнська мережа безкоштовних клубів кодування для дітей та підлітків «Code Club Ukraine», проект «Бібліо Hub»), Кіровоградської (клуб «Інтернет-чомучка», гурток комп'ютерної грамотності «Смайлик», Літня медіашкола для дітей, ІТ-бібліошкола для дітей, гурток «Комп'ютошка», школа медіаграмотності «ФІЛЬТР»), Тернопільської («Scratch для початківців» у рамках всеукраїнської мережі безкоштовних клубів кодування «Code Club Ukraine», навчальний ІТ-Табір неповного дня «Summer IT Camp», гурток «Крокуємо безпечним інтернетом»), Херсонської («Школа медіаграмотності для підлітків», медіашкола «NaVi»), Одеська (товариство кіберзнайоқ «Сходинки до інформатики»), індивідуальні навчання «З комп'ютером та інтернетом на ТИ»), Миколаївської (хаб цифрової освіти «Кіт і Мишка»), Житомирської (програма «Я в медіасвіті»), Дніпропетровської (клуб медіапросвіти з прав людини DocudaysUa), Рівненської (клуб «Медіазнайко», «БібліоВідеоСтудія») областей.

На жаль, не всі бібліотекарі-експерти вказали кількість учасників цих клубів, що не дало можливості проаналізувати ефективність їхньої діяльності. Але, проаналізувавши відповіді респондентів-експертів на запитання «Які форми роботи використовуються в заходах медіаосвітнього спрямування користувачів-дітей?», можна зробити висновок, що зніог роботи бібліотек для дітей із визначених напрямків медіаграмотності наповнюють різні форми роботи. Але найбільш впливовими та корисними, на думку бібліотекарів, були заходи в межах роботи гуртків та клубів: гурток «Мегабайтики» (Вінницька область), бібліотечний клуб «Твоя безпечна Веб-країна» (Запорізька область), клуб «Mixer» (Івано-Франківська область), клуб «Медіаграмотність» (Київська область), клуб «Чому-сики» (Кіровоградська область), клуб-медіацентр «Всезнайки», інфор-

мацій клуб «Світ навколо нас» (Одеська область), хаб цифрової освіти, майстерня медіаграмотності (Чернівецька область), курси комп'ютерної грамотності «З комп'ютером на ти» (Чернігівська область) тощо.

Спеціалізовані бібліотеки для дітей активно розвивають медіаграмотність користувачів через власні електронні ресурси. Відповідаючи на запитання «Які електронні ресурси з медіаграмотності має бібліотека?», респонденти з 134 бібліотек назвали свої функціонуючі електронні ресурси. Найбільше таких можливостей для створення і розповсюдження власних електронних ресурсів із даної тематики мають бібліотеки для дітей таких областей:

- Волинської обл. (інформаційні списки «Інформаційна культура користувача-дитини», презентації «Крокуємо безпечним інтернетом», ігрові завдання, розробки занять щодо безпечної поведінки в інтернеті та розвитку інформаційно-цифрової компетентності користувачів-дітей);
- Дніпропетровської (посібник «Медіаграмотність», рубрика на сайті <http://biblio-child.dp.ua>);
- Івано-Франківської (блог «Медійний Компас: Навігація Всесвітом Інформації»);
- Кіровоградської (відеопрезентація «Комп'ютер, безпечність і діти» <https://www.facebook.com/100064511359561/videos/4638480416193330>, відеопрезентація «Обачність. Пильність. Захист» <https://www.facebook.com/100064511359561/videos/214910822941063>, добірка матеріалів про медіаграмотність на блозі «Бібліодрайв» та на сайті Стрийської МЦБС (добірка онлайн-ресурсів для професійного розвитку для бібліотечних працівників на онлайн-платформі «Дія. Цифрова освіта»), медійні та онлайніві технології спілкування на сторінках у соцмережах, онлайн-поради щодо безпечного користування інтернетом);
- Миколаївської (web-уроки з інформаційної культури <https://www.laginlib.org.ua/elektronni-resursy/web-uroky-z-informatsijnoyi-kultury/>);
- Полтавської (медіагра «Безпечний інтернет», відео для демонстрації на заняттях);
- Рівненської (онлайн-вікторина «Безпечний інтернет», вебквест «МедіаСТАРТ» <https://sites.google.com/view/mediastart/>, онлайн-квіз «Гаджети і здоров'я» <https://bit.ly/3lqWfj9>, вправи «LearningApps» <https://learningapps.org/watch?v=pf47np55v17>, <https://learningapps.org/watch?v=p794t2mxj21> тощо, мультимедійна презентація «Досліджуємо цифровий світ безпечно», відеобесіда «Інтернет – граємо за правилами, інфографіка «Гарячі клавіші Microsoft Word» та «Безпечний інтернет» тощо);
- Херсонської («Бібліотечні медіа уроки» <https://gorodmedia.blogspot.com/> медіашкола «NaVi» <https://mclub-ks.blogspot.com/>);
- Хмельницької (вебуроки «Чому медіаграмотність важлива?», «Довіряй, але перевіряй», інформаційно-методичні матеріали на сайті бібліотеки: «Масмедіа: природа і вплив на свідомість людей», «Медіаграмотність як обов'язковий інструмент у роботі зі ЗМІ», «У світі хештегі і сторіз: наш

досвід підкорення інстаграму», «Як писати на сайт і в соцмережі: тонкощі новинної кухні»);

– Чернігівської (школа безпеки «Інформаційна самооборона»).

Затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 березня 2023 р. № 272-р «План заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року» передбачає партнерську взаємодію установ і організацій у сфері медіаосвіти громадян України. Завдання бібліотек для дітей полягає в пошуку сторін, які проявляють активність у сфері просування медіаграмотності в українському суспільстві. Бібліотекарям-експертам було поставлене запитання «З якими організаціями із даної теми співпрацюєте?». Аналіз відповідей показав, що бібліотеки для дітей відкриті до співпраці з усіма зацікавленими організаціями та установами. Для досягнення найкращих результатів бібліотеки для дітей активно співпрацюють із державними інституціями, громадськими та партнерськими організаціями. Такими як:

1. «Дія. Цифрова освіта», «Фільтр», «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» – проєкт виконує Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольств США та Великої Британії у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси (відкритий клуб тренерів «Майстерня медіаграмотності») (Кіровоградська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька обл.).

2. Чеська гуманітарна організація «Людина в біді» / «PEOPLE IN NEED» (Львівська обл.).

3. Центр арттерапії для дітей ВПО при Управлінні культури, молоді, спорту та туризму Волинської обл.

4. ХУУП ім. Л. Юзькова, Управління національної поліції в Хмельницькій області.

5. Всеукраїнська мережа безкоштовних клубів кодування для дітей та підлітків 8-17 років – Code Club Україна (Тернопільська обл.).

6. Телерадіокомпанія «Береzne», яка надає необхідне матеріально-технічне обладнання: відеокамеру, диктофони, використання студії звукозапису. А працівники телерадіокомпанії допомагають проводити заняття з учасниками студії (Рівненська обл.).

7. Благодійний фонд «Фонд громад «Рідня» (Львівська обл.).

8. Відділ преси, освіти та культури Посольства США в Україні (Львівська обл.).

9. Волонтерський фонд «Карітас» (Львівська обл.).

10. Благодійний фонд «Посмішка ЮА» (Вінницька обл.) та Громадська організація «Аваліст» у партнерстві з Міжнародною організацією Save the children (Вінницька обл.).

11. Дитячі точки «Спільно» від UNICEF (Львівська обл.).

12. Комунальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти», Комунальний заклад «Херсонський міський центр професійного розвитку педагогічних працівників» (Херсонська обл.).

13. Медіалабораторія КУ Палацу культури «Березіль», Міжнародний благодійний фонд «Ізоляція» (Тернопільська обл.).

14. Комп'ютерна академія «IT STEP» (Волинська обл.).

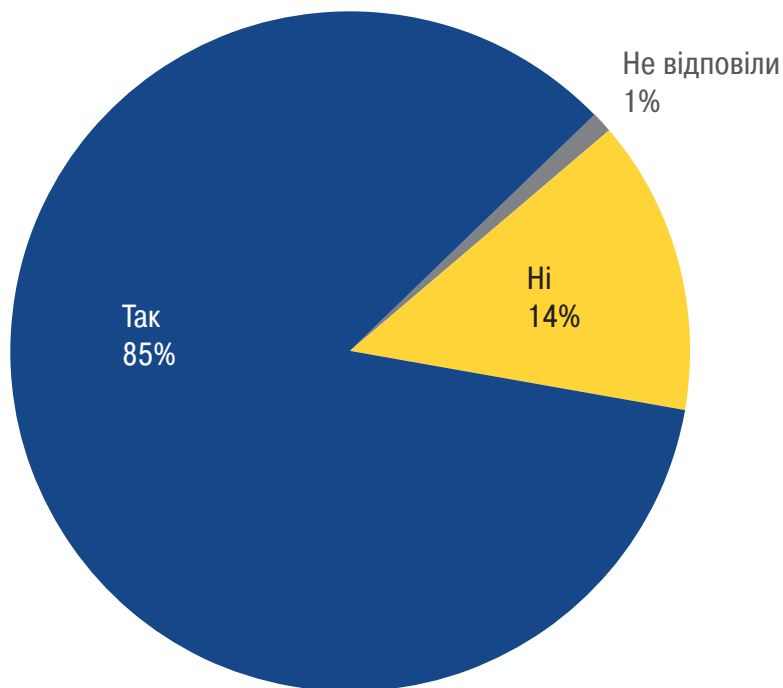
15. Проєкт #Вільнохаб за програмою «Мріємо та діємо» (Черкаська обл.).

Об'єднуючи можливості та створюючи умови для ефективної взаємодії, бібліотеки для дітей активно інформують про проєкти з медіаграмотності та знайомлять свою цільову аудиторію з корисними матеріалами критичного мислення, що можуть стати у пригоді в повсякденному житті. А взаємодія з міжнародними партнерами є невід'ємною складовою впровадження кращих світових практик в освітню діяльність бібліотек для дітей із медіаграмотності.

Відповіді на запитання «Чи сприяє Ваша бібліотека розвитку медіаграмотності користувачів-дітей?» розподілилися наступним чином (див. діаграму 3).

Ступінь сприяння бібліотеки розвитку медіаграмотності користувачів-дітей

Діаграма 3

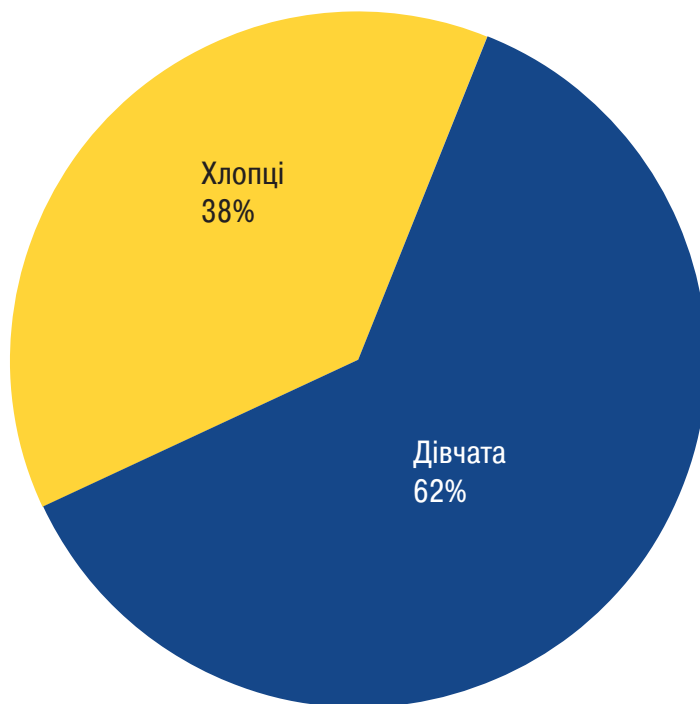
Організація медіаосвіти в бібліотеках для дітей потребує вирішення певних проблем. На це вказують відповіді бібліотекарів на запитання «Які проблеми виникають при організації роботи з медіаосвіти користувачів-дітей?». Найбільші проблеми з організації даної роботи виникають через:

- недостатню кількість та якість комп'ютерної та медіатехніки – 58%;
- недостатню кількість та рівень підготовки фахівців – 15%;
- про відсутність проблем заявили 27% респондентів-експертів.

На запитання «Анкети користувача» надали відповіді 648 дівчаток та 401 хлопець (див. діаграму 4).

Розподіл респондентів-користувачів за статтю

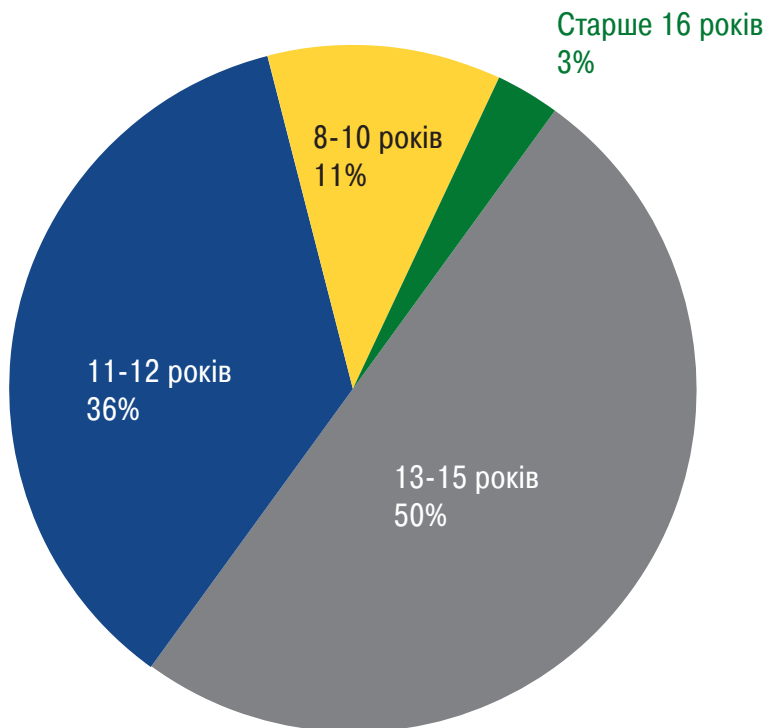
Діаграма 4

Вік респондентів: 8-10 років – 117 осіб, 11-12 років – 371 особа; 13-15 років – 527; старше 16 років – 34 особи (див. діаграму 5).

Вік респондентів-користувачів

Діаграма 5

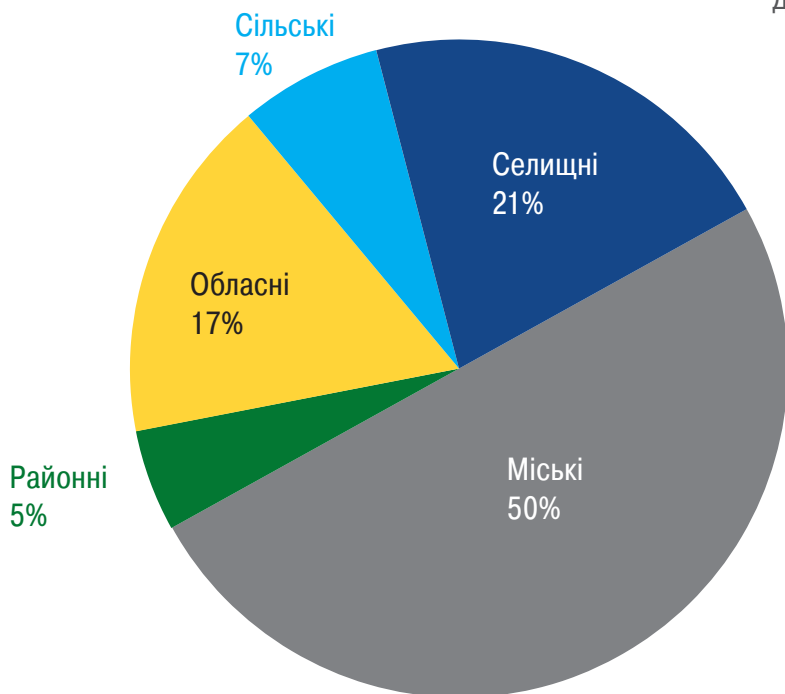
Анкети користувачів-дітей
у кількості 1049 надійшли з 19 областей:

№ з/п	Область	Кількість заповнених «Анкет користувача»
1.	Вінницька	65
2.	Волинська	16
3.	Дніпропетровська	50
4.	Житомирська	10
5.	Запорізька	29
6.	Івано-Франківська	14
7.	Київська	19
8.	Кіровоградська	41
9.	Львівська	106
10.	Миколаївська	29
11.	Одеська	123
12.	Полтавська	55
13.	Рівненська	50
14.	Сумська	49
15.	Тернопільська	50
16.	Херсонська	31
17.	Хмельницька	160
18.	Черкаська	50
19.	Чернівецька	49
20.	Чернігівська	53
	Усього:	1049

Респондентами є користувачі наступних спеціалізованих бібліотек для дітей: обласних бібліотек для дітей – 183 респондентів, районних – 51 респондент, міських – 523, селищних – 215 і сільських – 77 респондентів (див. діаграму 6).

Розподіл респондентів за видами бібліотек для дітей у відсотковому відношенні

Діаграма 6

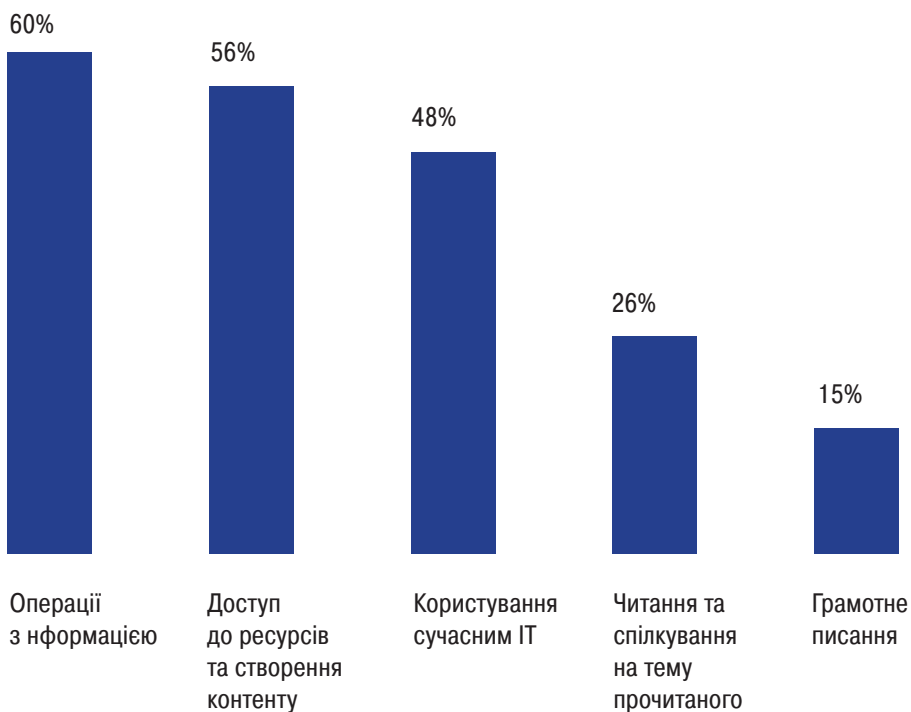

На запитання «Для тебе медіаграмотність – це ...» було надано 2145 відповідей. З них (див. діаграму 7):

- вміння знаходити, аналізувати, використовувати інформацію – 627;
- вміння отримувати доступ до інформаційних ресурсів (соціальні мережі, онлайн-платформи, сайти, блоги, чати тощо), а також створювати контент для самовираження та спілкування – 586;
- вміння користуватися сучасними інформаційними технологіями та програмним забезпеченням – 502;
- читати та ділитися прочитаним – 271;
- грамотно писати – 159.

Розуміння респондентами-дітьми медіаграмотності у відсотковому відношенні

Діаграма 7

* Сума відповідей перевищує 100%, оскільки респонденти обрали декілька варіантів відповідей.

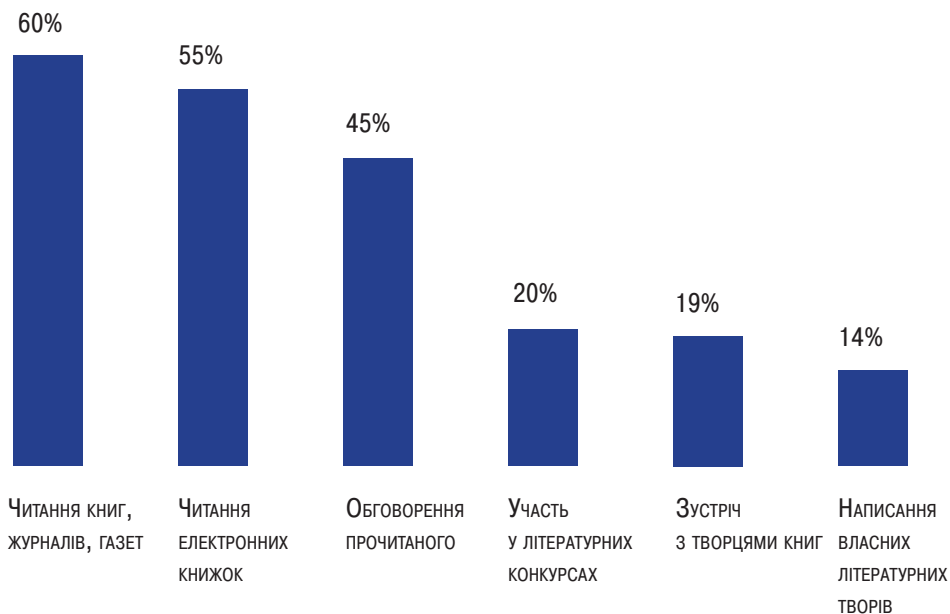
Наступне запитання, яке отримано 2226 відповідей, розкриває рівень розуміння змісту поняття «медіаграмотність» респондентами-дітьми (див. діаграму 8):

«Чи є для тебе складовою медійної та інформаційної грамотності»:

- читання книг, журналів, газет – 625;
- читання електронних книжок – 574;
- обговорення прочитаного в школі, з друзями, з батьками – 470;
- зустрічі з творцями книг (письменниками, ілюстраторами, укладачами) – 202;
- написання власних літературних творів (віршів, оповідань, казок тощо) – 146;
- участь у літературних конкурсах – 209.

Розуміння респондентами-користувачами складових медіаграмотності у відсотковому відношенні

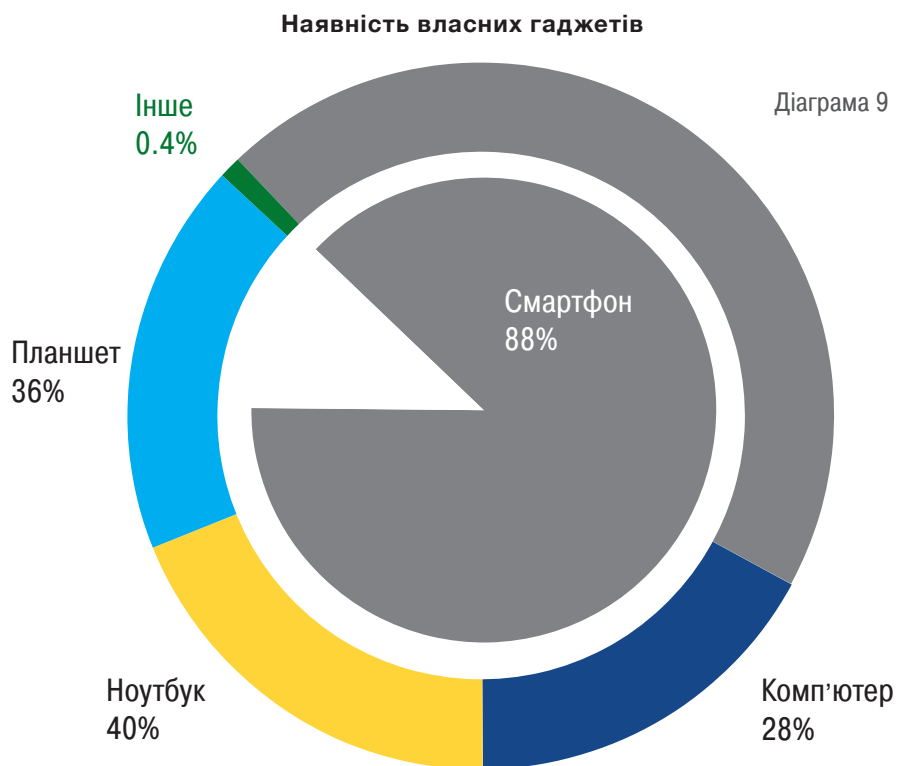
Діаграма 8

* Сума відповідей перевищує 100%, оскільки респонденти обрали декілька варіантів відповідей.

Що таке «медіаграмотність» сучасні діти мають знати навіть раніше початкової школи, бо знаходяться в інформаційнім полі з молодшого віку. Будь-який гаджет є не просто дорогим інструментом, а продовженням розуму, душі та емоцій дитини. Запитання «Чи є у тебе власний гаджет?» отримало 2020 відповідей (див. діаграму 9):

- смартфон – 926;
- комп'ютер – 294;
- планшет – 373;
- ноутбук – 423;
- електронна книга, смарт-годинник, навушники – 4.

* Сума відповідей перевищує 100%, оскільки респонденти обрали декілька варіантів відповідей.

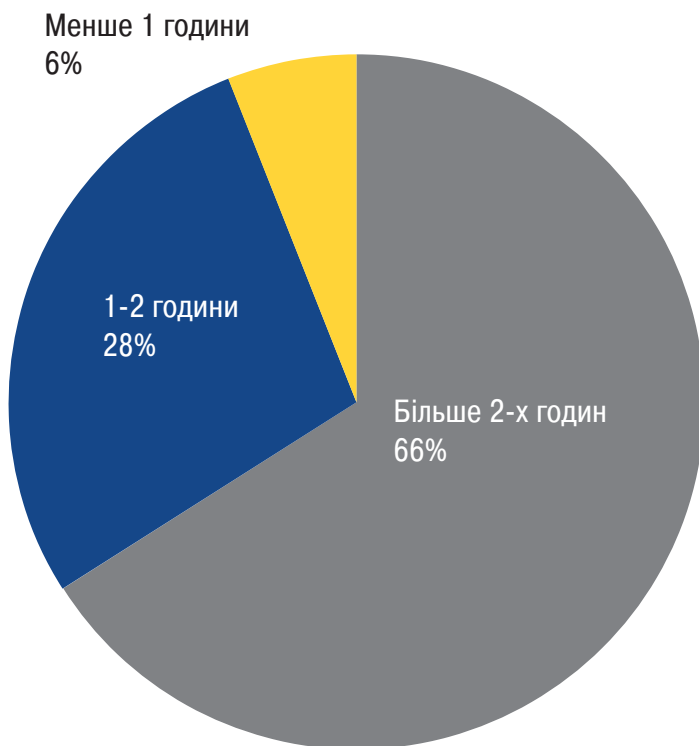
Від тривалості часу, проведеного за гаджетом, залежить фізичне, ментальне та психічне здоров'я дитини, тому так важливо дорослим відстежувати цей фактор. Центр громадського здоров'я радить батькам дотримуватися наступних часових норм перебування дитини з гаджетами (за один сеанс): діти 4-5 років – не більше 15 хвилин, 6 років – 20 хвилин, 7-9 років – 30 хвилин.

Респонденти-користувачі на запитання «Скільки часу на день ти проводиш, користуючись гаджетом?» відповіли (див. діаграму 10):

- менше 1 години – 61 відповіді;
- 1-2 години – 296;
- більше 2-х годин – 692.

Тривалість часу, проведеного дитиною за гаджетом

Діаграма 10

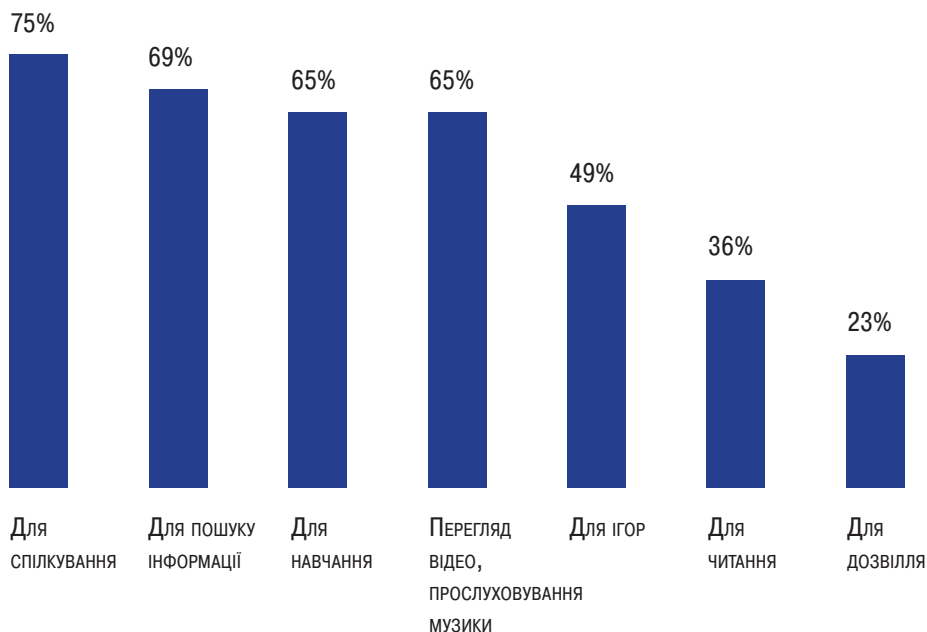

Власний гаджет – це можливість для дитини не тільки змістовно проводити вільний час, а й навчатися, розвиватися. На запитання «З якою метою ти переважно використовуєш гаджет?» надано 3995 відповідей, які розподілилися наступним чином (див. діаграму 11):

- для спілкування – 789;
- для пошуку інформації – 726;
- для перегляду відео, прослуховування музики – 682;
- для навчання – 674;
- для ігор – 509;
- для читання – 375;
- для дозвілля (малювання, моделювання, подорожі тощо) – 240.

Мотиви використання особистого гаджета

Діаграма 11

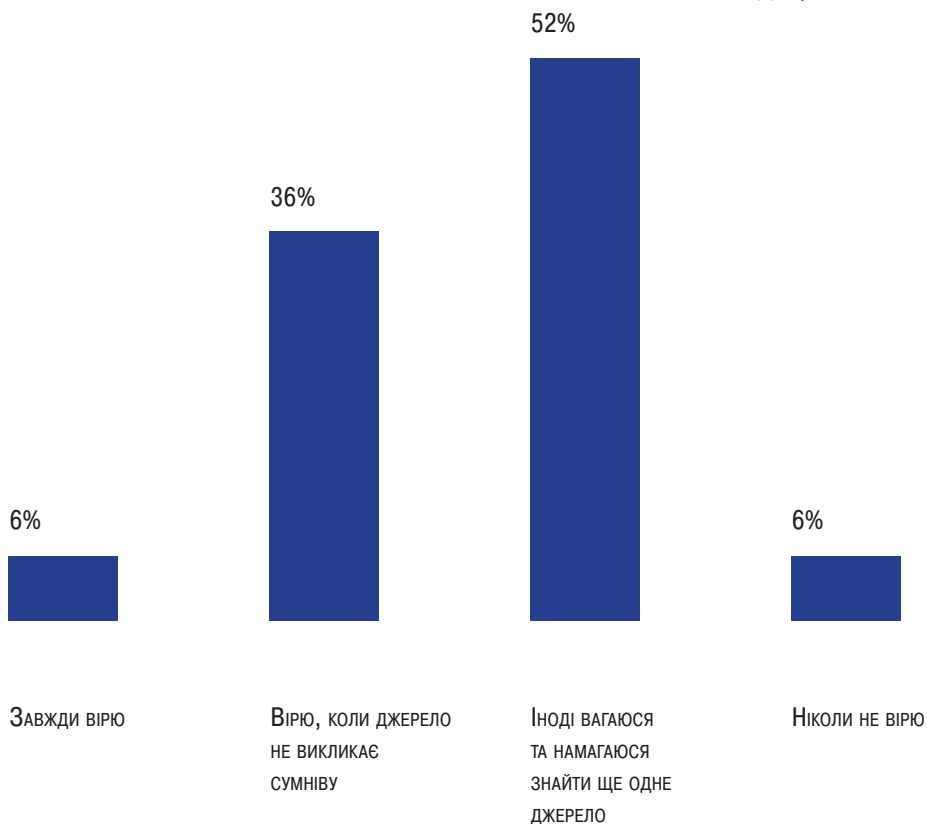
* Сума відповідей перевищує 100%, оскільки респонденти обрали декілька варіантів відповідей.

Вікові особливості дитини пояснюють, чому вона схильна довіряти всьому, що чує від дорослих. Тому важливою складовою медіаосвіти є прищеплення дітям навички перевіряти отриману інформацію. Ставлення респондентів-користувачів показали відповіді на запитання «Чи довіряєш ти інформації, яку почув/ла в новинах ЗМІ, прочитав/ла в інтернеті? Отримані 1049 відповідей розподілилися наступним чином (див. діаграму 12):

- іноді вагаюся та намагаюся знайти ще одне джерело – 540;
- вірю, коли джерело не викликає сумніву – 384;
- завжди вірю – 63;
- ніколи не вірю – 62.

Ступінь довіри до інформації, отриманої ззовні

Діаграма 12

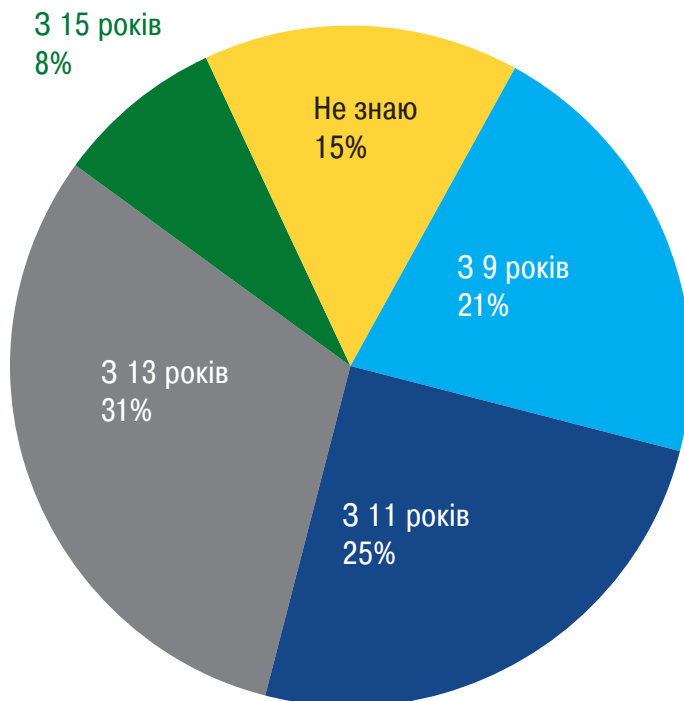

Використання гаджетів із виходом в інтернет завжди пов'язано з певними соціальними мережами. Існує багато людей, які не розуміють можливу небезпеку, що можуть нести для дітей різного віку соцмережі. Одним із запитань дослідження було: «З якого віку ти маєш право мати власний акаунт у соціальних мережах?», було отримано 1049 відповідей, що розподілилися наступним чином (див. діаграму 13):

- з 9 років – 214;
- з 11 років – 267;
- з 13 років – 323;
- з 15 років – 80;
- не знаю – 165.

З якого віку ти маєш право мати власний акаунт у соціальних мережах?

Діаграма 13

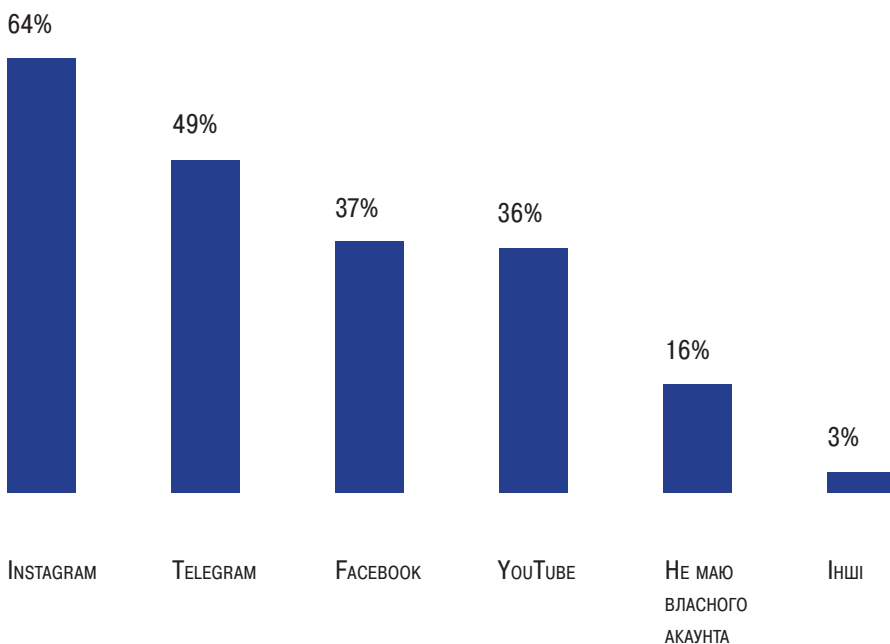
* Сума відповідей перевищує 100%, оскільки респонденти обрали декілька варіантів відповідей.

На запитання «Чи маєш ти власний акаунт у соціальних мережах?» було отримано 2146 відповідей, розподіл яких наступний (див. діаграму 14):

- Instagram – 671;
- Telegram – 516;
- Facebook – 385;
- YouTube – 376;
- не маю власного акаунта – 168;
- інше (TikTok, Twitter, Viber) – 30.

Акаунти респондентів-користувачів у соціальних мережах

Діаграма 14

* Сума відповідей перевищує 100%, оскільки респонденти обрали декілька варіантів відповідей.

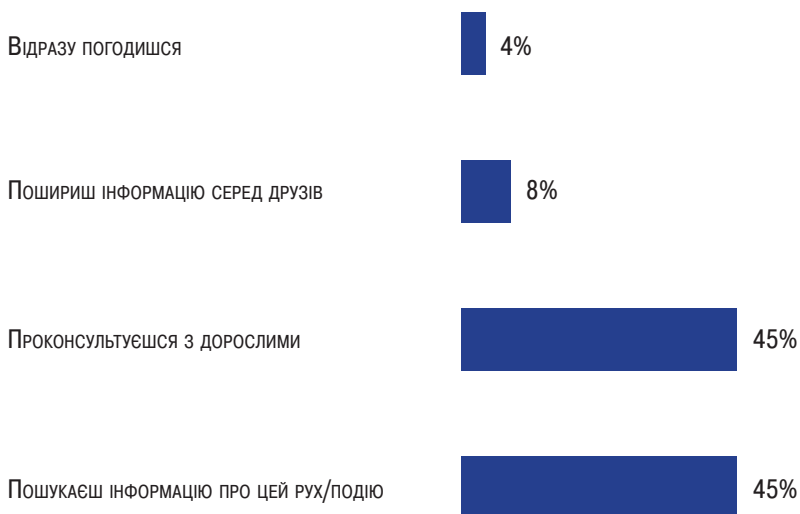
У медіапросторі можна знайти будь-яку інформацію, але не завжди корисну та безпечну. Діти та підлітки не здатні повноцінно та свідомо контролювати своє життя, а їхня цікавість не має меж. Тому проблема контролю над змістом контенту, отриманого з інтернету та соцмереж, а також медіаосвітня робота навчальних закладів є вкрай актуальною.

Запитання «Якщо тобі запропонують долучитися до сучасних підліткових мережевих рухів/подій, то ти...» зібрало 1072 відповіді (див. діаграму 15):

- проконсультуєшся з дорослими – 474;
- пошукаєш інформацію про цей рух/подію – 470;
- пошириш інформацію серед друзів – 87;
- відразу погодишся – 41.

Якщо тобі запропонують долучитися до сучасних підліткових мережевих рухів/подій, то ти...

Діаграма 15

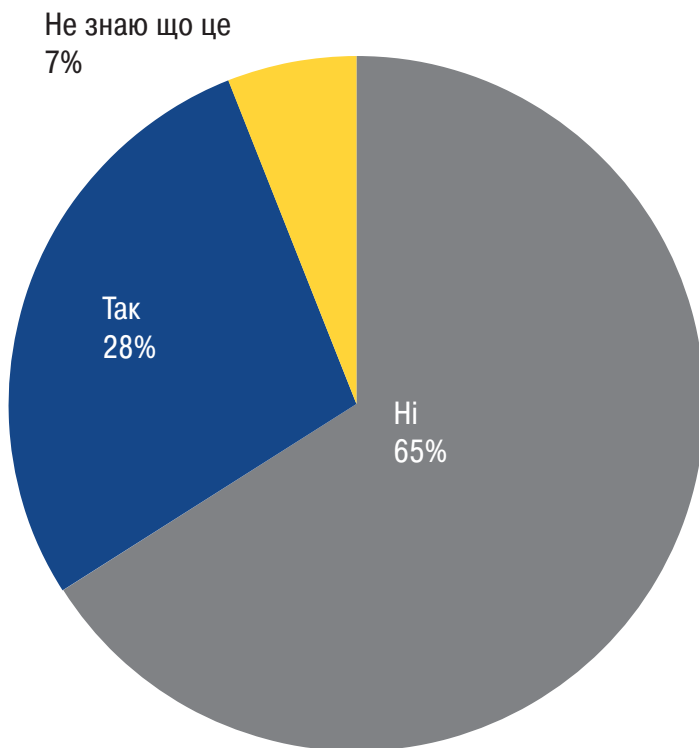

* Сума відповідей перевищує 100%, оскільки респонденти обрали декілька варіантів відповідей.

Сучасні цифрові технології дозволяють обмежувати час використання мобільних пристроїв дітьми та блокувати доступ до онлайн-ресурсів із небажаним контентом. Це дозволяє робити програма батьківського контролю. Респондентам-користувачам було задано запитання «Чи встановлено у твоєму гаджеті батьківський контроль?», на яке стверджувальну відповідь «так» надали 290 респондентів-дітей, «ні» – 690, «не знаю, що це» – 69 (див. діаграму 16):

Наявність батьківського контролю у гаджетах респондентів у відсотковому відношенні

Діаграма 16

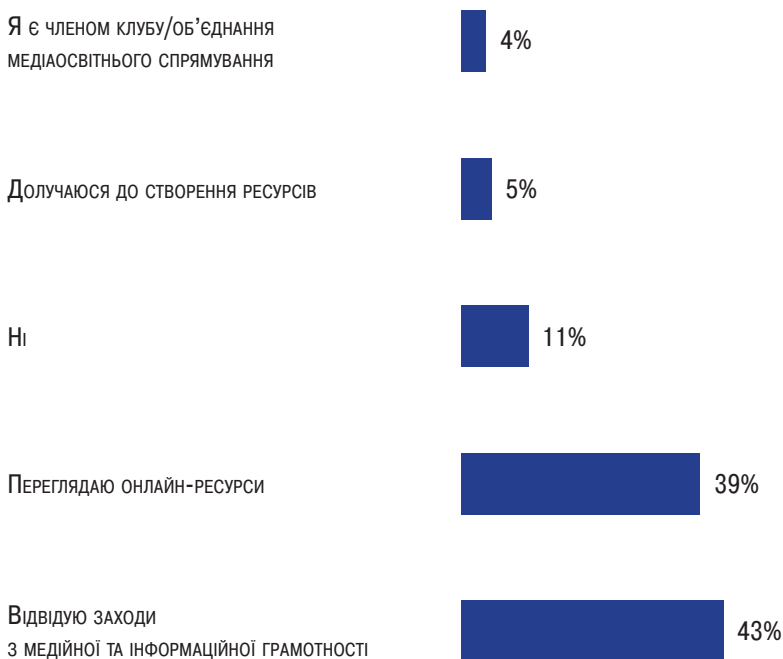

Працівники бібліотек для дітей, разом з освітніми закладами та батьками, беруть активну участь у процесі формування медіаграмотного користувача. Запитання «Чи долучаєшся ти до заходів із розвитку медійної та інформаційної грамотності, що організовує дитяча бібліотека?» зібрало 1074 відповіді (див. діаграму 17):

- відвідую заходи з медійної та інформаційної грамотності – 455;
- переглядаю онлайн-ресурси – 410;
- ні – 113;
- долучаюся до створення ресурсів – 55;
- я є членом клубу/об'єднання медіаосвітнього спрямування – 41.

Ступінь залученості користувачів до заходів із медійної та інформаційної грамотності, що організовує бібліотека

Діаграма 17

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши результати моніторингового дослідження «Формування та розвиток медіакомпетентностей користувачів у спеціалізованих бібліотеках України для дітей», можна зробити висновок, що сучасні діти мають власні гаджети, якими досить вміло користуються для спілкування (75%), пошуку інформації (69%), навчання та перегляду відео (по 65% відповідно), менше – для ігор (49%) та дозвілля – малювання, моделювання, подорожі тощо (23%), вільно орієнтуючись в інформаційному просторі.

Респонденти-діти цікавляться соціальними мережами і створюють власні акаунти у Instagram (64%), Telegram (49%), Facebook (37%) та YouTube (36%) та інших соцмережах (16%).

Незважаючи на юний вік, користувачі бібліотек для дітей відповідально відносяться до отриманої від ЗМІ та знайденої в інтернеті інформації. Одразу не довіряють, намагаються перевірити та знайти ще одне джерело (52%); коли джерело не викликає сумніву – вірять (36%). Користувачів, які довіряють джерелу інформації завжди або ніколи не вірять по 6% відповідно.

Термін «медіаграмотність» більшість респондентів-дітей для себе розуміє як вміння знаходити, аналізувати, використовувати інформацію (60%), вміння отримувати доступ до інформаційних ресурсів (соціальні мережі, онлайн-платформи, сайти, блоги, чати тощо), а також створювати контент для самовираження та спілкування (56%), вміння користуватися сучасними інформаційними технологіями та програмним забезпеченням (48%), читати та ділитися прочитаним (26%), грамотно писати (15%). А складовими частинами медійної та інформаційної грамотності вважають читання книг, журналів, газет (60%); електронних книжок (55%); обговорення прочитаного в школі, з друзями, з батьками (45%); участь у літературних конкурсах (20%); зустрічі з творцями книг (письменниками, ілюстраторами, укладачами) (19%); написання власних літературних творів (віршів, оповідань, казок тощо) (14%).

Час користування дітьми мобільними пристроями та обмеження доступу до онлайн-ресурсів із небажаним контентом у більшості випадків не контролюється батьками. У 65% респондентів-дітей у власних гаджетах не активовано опцію «батьківського контролю», а 7% дітей взагалі не знають про таку програму.

Розуміючи важливість постійного оновлення знань, респонденти-діти активно відвідують заходи з медійної та інформаційної грамотності, що організовують бібліотеки (43%) або переглядають онлайн-ресурси (39%) та є членами клубів/об'єднань медіаосвітнього спрямування (4%). І все ж 11% респондентів-користувачів ніяк не залучені до медіаосвітніх бібліо-

течних заходів.

На сьогоднішній день робота бібліотек для дітей із формування та розвитку медіакомпетентностей користувачів є актуальною і здійснюється за такими основними напрямками – інформаційна грамотність (57% відповідей респондентів-експертів) та медіаграмотність (відповідно 36%).

Для формування та розвитку медіакомпетентностей користувачів спеціалізовані бібліотеки для дітей країни:

- забезпечують реалізацію державних, обласних програм, проєктів із просування медіаграмотності дитячого населення країни;
- взаємодіють з іншими суб'єктами відносин у сфері оволодіння навичками медійної та інформаційної грамотності;
- розвивають медіакомпетентності дітей у діючих гуртках та об'єднаннях із медіаграмотності;
- використовують активні форми роботи, що містять у собі ігровий чи творчий процес;
- створюють власні електронні ресурси.

Отже, формування та розвиток базових навичок медіаграмотності користувачів-дітей є важливою складовою змісту роботи бібліотек для дітей.

**Формування та розвиток медіакомпетентностей
користувачів у спеціалізованих
бібліотеках України для дітей**

Підсумки моніторингового дослідження.
Бюлетень соціологічної служби. Вип. 41

Відповідальна за випуск А.І. Гордієнко.
Укладачі: Є. Ю. Лідерман, О. Б. Петренко.
Редактор В.В. Зеленська.
Комп'ютерна верстка Р.Ю. Полевічок.
Підписано до друку 20.02.2024 р.
Зам. № 3.

Видавець та виготовлювач
НБУ для дітей
вул. Януша Корчака (Баумана), 60,
м. Київ, 03190
Тел./факс.: 400-65-87, тел.: 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
mail: library@chl.kiev.ua

Національна бібліотека України для дітей
вул. Януша Корчака (Баумана), 60,
м. Київ, 03190
Тел/факс. 400-65-87, тел. 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
mail: library@chl.kiev.ua

НАЦІОНАЛЬНА
БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНИ для дітей

